

Odsjek za psihologiju
Filozofski fakultet
Zagreb

***Školovanje djece u Vukovaru: Je li se što promijenilo tijekom šest godina?
Sažetak i preporuke sa stručnog skupa održanog u Vukovaru, 29. i 30. svibnja 2009.***

U organizaciji Odsjeka za psihologiju Filozofskog fakulteta u Zagrebu i Zaklade Friedrich Ebert iz Zagreba u Vukovaru je 29. i 30. svibnja 2009. godine održan stručni skup pod nazivom *Školovanje djece u Vukovaru: Je li se što promijenilo tijekom šest godina?* Skup je organiziran nakon opsežnog ispitivanja stavova prema školovanju u Vukovaru u dvije točke mjerenja – 2001. i 2007. godine, a proveo ga je Odsjek za psihologiju Filozofskog fakulteta u Zagrebu. Istraživanje su financijski poduprli Ministarstvo znanosti, obrazovanja i športa Republike Hrvatske, te Nacionalna zaklada za razvoj civilnog društva. U ispitivanju 2001. godine sudjelovalo je 718 učenika osnovnih i srednjih škola u Vukovaru, te 953 njihova roditelja i 113 nastavnika nacionalne grupe predmeta. Šest godina kasnije godine sudjelovalo je 703 učenika, 849 roditelja, te 88 nastavnika. Uzorak je bio reprezentativan i probabilistički.

Cilj skupa bio je obavijestiti sudionike o rezultatima istraživanja i registriranim promjenama stavova učenika, roditelja i nastavnika u dvije točke mjerenja, te potaknuti raspravu među neposrednim subjektima obrazovnog procesa o sadašnjem i budućem školovanju u Vukovaru, imajući na umu ponajprije potrebe djece, te njihovo pravo da odrastaju u sigurnom okruženju koje će im omogućiti zadovoljenje dvije temeljne socijalne potrebe: njegovanje vlastitog etničkog identiteta i dobru socijalnu integriranost.

Skup je održan pod pokroviteljstvom Ministarstva znanosti, obrazovanja i športa Republike Hrvatske, te Grada Vukovara. Na skupu je sudjelovalo 48 sudionika, ravnatelja škola, nastavnika, učenika vukovarskih osnovnih i srednjih škola koje su sudjelovale u istraživanju, te roditelji učenika. U radu skupa sudjelovali su i predstavnici državne vlasti i lokalne samouprave, predstavnici Zajedničkog vijeća općina, nevladinih organizacija, te ugledni hrvatski stručnjaci koji se bave pitanjima obrazovanja. Skupu su se pridružili i predstavnici rusinske manjine, te s drugima podijelili svoja iskustva manjinskoga obrazovanja.

Na skupu su održana tri predavanja. Prvo je predavanje pod nazivom *Stavovi o školovanju u Vukovaru: Što se promijenilo tijekom šest godina* održala prof. dr. Dinka Čorkalo Biruški, s Odsjeka za psihologiju Filozofskog fakulteta u Zagrebu, usporedivši rezultate ispitivanja stavova prema školovanju dobivene 2001. i 2007. godine. Osvrt na ove rezultate dala je u pozvanom komentaru doc. dr. Jadranka Čačić-Kumpes, s Odjela za sociologiju Filozofskog fakulteta u Zadru. Predavanje *Psihološke prepreke socijalnoj rekonstrukciji u zajednici* održao je prof. dr. Dean Ajduković s Odsjeka za psihologiju

Filozofskog fakulteta u Zagrebu. Nakon predavanja sudionici skupa su nastavili rad u radionicama.

U okviru 4 radionice, organizirane za ravnatelje, nastavnike, učenike i roditelje, sudionici skupa su tijekom rasprave došli do sljedećih zaključaka i preporuka:

Opći je zaključak da je došlo do promjena stavova u pozitivnom smjeru i do približavanja stavova većine i manjine, premda su te promjene male.

Stav prema *vrijednosti obrazovanja* ostaje najpozitivnije procijenjen. Dakle, sve grupe visoko vrednuju vrijednost obrazovanja po sebi pa to može biti zajedničko polazište za traženje najboljih rješenja koje će u prvi plan staviti kvalitetu obrazovanja.

Stavovi prema *socijalnoj integraciji, školskoj integraciji i toleranciji na različitosti* su se također pomakle u pozitivnom smjeru, što je važan pokazatelj socijalnog oporavka zajednice.

Sudionici skupa istaknuli su pozitivno iskustvo da u srednjim školama predmet etika dobiva na važnosti pa i taj predmet treba koristiti za unaprjeđenje tolerancije. Istovremeno, stav prema poučavanju vjeronauka u školi (u nastavi na srpskom jeziku) postaje manje pozitivan. Nadalje, sudionici smatraju da je potrebna jača podrška lokalne vlasti toleranciji u Vukovaru.

Sudionici skupa smatraju da je u proteklom razdoblju došlo do povećane tolerancije u međuetničkim odnosima u školama. To se očituje u većem sudjelovanju učenika u zajedničkim aktivnostima (slobodne aktivnosti, sport, izleti, natjecanja). Kod mlađih učenika osnovne škole etničko grupiranje je najizraženije, što potvrđuju i nalazi istraživanja. Pozitivnije promjene sudionici skupa vide kod učenika srednjih škola, što također djelomično potvrđuju i nalazi istraživanja.

Premda je razmimoilaženje manjine i većine i dalje očito u *stavu prema asimilaciji manjina* i ovdje se vidi važan trend njihovog približavanja. Ove razlike upućuju na potrebu rada na vrijednostima interkulturalnosti, za što je škola idealno okruženje.

U pogledu stavova prema različitim oblicima manjinskog obrazovanja također su se dogodile značajne promjene. Premda sve skupine sudionika, osim nastavnika na hrvatskom jeziku, i dalje pozitivno vrednuju *odvojene škole*, ovaj je stav 2007. značajno manje pozitivan.

Stavovi manjine i većine *prema različitim oblicima manjinskoga obrazovanja*, premda i dalje različiti, pokazuju jasne trendove približavanja.

Sudionici skupa slažu se da je pozitivna promjena vidljiva u općenito boljim odnosima nastavnika Hrvata i Srba (zajedničke zbornice i sjednice), pri čemu je model ponašanja ravnatelja presudan.

Sudionici skupa smatraju da poruke djeci o održavanju etničke podjele dolaze iz različitih izvora (obitelj, škola, zajednica i politika); da postoji veliki utjecaj roditeljske traumatizacije na djecu, te da se traumatizacija zlorabi u političke svrhe umjesto da se

stručno radi s traumatiziranim ljudima. Za to je potrebno ojačavanje stručnih službi (npr. psihologa) u školama i zajednici.

Negativan stav prema odvojenosti djece u školama sudionici vide kao pozitivan znak da dolazi vrijeme integracijskih procesa. Istaknuta je mogućnost da se s time počne u dječjim vrtićima, a kasnije ponudi mogućnost i u školi.

Učenici su posebno istaknuli da odijeljeno pohađanje po njihovom mišljenju osigurava manje sukoba među njima i očuvanje manjinske kulture. S druge strane, oni također smatraju da odijeljeno školovanje doprinosi socijalnom odvajanju što ih smeta. Učenici iz obje etničke grupe ističu dodatno opterećenje učenika u nastavi na srpskom jeziku i pismu.

Zajednički je stav sudionika skupa da svaka obrazovna inicijativa mora voditi računa o najboljem interesu djeteta, a strategija obrazovanja nacionalnih manjina mora biti donešena suradnički, uz sudjelovanje i manjine i većine. Također je istaknuta potreba osjetljivog i duštveno odgovornog upravljanja svakom promjenom u obrazovnom sustavu, vodeći računa o radnim mjestima nastavnika, posebno pripadnika manjina.

Rezultati istraživanja, te zaključci rasprave u radionicama jasno pokazuju da se otvorio prostor za razgovor o tome je li trenutni oblik školovanja djece u Vukovaru najprikladniji sa stajališta zaštite njihovih individualnih i kolektivnih, ali i sa stajališta obnove socijalnih odnosa u zajednici. Naši raniji nalazi (Čorkalo i Ajduković, 2004b; Čorkalo Biruški i Ajduković, 2007; Ajduković i Čorkalo Biruški, 2008a) pokazali su najveću spremnost djece na diskriminaciju pripadnika druge grupe, u usporedbi s odraslima. Noviji rezultati pokazuju da se, na sreću, dječji trend diskriminiranja ne nastavlja, ali da npr. djeca, pripadnici manjina, i dalje pokazuju izraženiju socijalnu distancu i manji broj kontakata s većinskom grupom od odraslih (Ajduković i Čorkalo Biruški, 2008b). Ovime ne treba tvrditi da su odijeljene škole stvorile etničku podjelu, ali je činjenica da se stavovi prema različitim aspektima (integriranog) školovanja mijenjaju malo i sporo, dok se negativni međugrupni stavovi očito ne mijenjaju bitno. Postojeće stanje odijeljenih škola ne ohrabruje djecu na kontakt i ne omogućava im da se, osim u rijetkim prilikama zajedničkih školskih izleta ili pokoje zajedničke manifestacije, susretnu u svom najprirodnijem okruženju i upoznaju na drugoj razini od etničke. Čini nam se da to stanje ne treba samo pratiti nego da je nužno aktivno sudjelovati u iznalaženju primjerenog rješenja, «balansirajući razlike i opće dobro» (Gallagher, 2005, str. 429). Pri tome ne postoji samo jedan najbolji pristup u tome kako pomiriti različitosti i omogućiti etničke posebnosti (Verkuyten, 2006; McGlynn i Bekerman, 2007). No, koliko god etnički princip bio važan, mora se omogućiti individualno pravo na izbor. Postojanje isključivo i jedino odijeljenih škola to ne omogućuje.

Izveštaj pripravili:
Prof. dr. Dinka Čorkalo Biruški
Prof. dr. Dean Ajduković